

דף יז

'דתניא רבי סימאי אומר: רמז לטבול יום שאם עבד חילל... – לשון 'רמז' מצאנוהו גם על דרשה גמורה בדין תורה (ערמב"ן – ספר המצוות ג, ובמצוין ביוסף דעת סנהדרין פא: י. מכות ב).

'אימא תנהו ענין לקורח קרחה ולמשחית פאת זקן... דלא פסיל בתרומה לא מחיל עבודה' – כבר תמהו מכאן על דברי רמב"ן (ראה יד, א) וראב"ע (אמור כא, ה) שבארו על פי פשט המקראות שקורח קרחה ומשחית זקן מחלל עבודה. ויש מי שפרש כוונתם שכל זמן שהוא עובר באיסורים אלו ולא חזר בו מדרכו – פסול, כדין כהן הנושא נשים פסולות שצריך לידור לגרשן ורק אז יכול לעבוד (ע' משך חכמה פ' אמור; יד דוד כאן).

'אימא, תנהו ענין לקורח קרחה ולמשחית פאת זקן? – טבול יום דאם עבד במיתה מנא לן, דגמר חילול חילול מתרומה – דפסיל בתרומה מחיל עבודה דלא פסיל בתרומה לא מחיל עבודה' – אין לפרש תירוץ הגמרא שהיות וטבול יום שעבד ידענו שדינו במיתה מתרומה, אם כן סברא היא שמחלל עבודה כשם שהוא פסול בתרומה, משא"כ קורח קרחה. הא ליתא, שהרי זה שדינו במיתה לא למדנו אלא בהנחה שה'חילול' האמור כאן מדבר בטבו"י, והלא עדיין אין אנו יודעים זאת, כי שמא קאי על קורח קרחה. [וכן מבורר בסנהדרין פג, שדין זה שטבו"י שעבד במיתה, מבוסס על דרשת ר' סימאי שטבו"י מחלל עבודה]; –

אלא עיקר התירוץ הוא שמסתבר יותר לומר תנהו ענין לטבו"י מאשר לקורח קרחה, שהרי ידענו על לימוד גורה – שוה של 'חילול' האמור בעבודה עם 'חילול' דתרומה, וגם ידענו שטבו"י פוסל בתרומה, [משא"כ קורח קרחה, איננו יודעים לו שום דין בתרומה], ואם כן סברא היא להעמיד מקרא זה לטבו"י ולהשוות דין עבודתו לדינו בתרומה, ולא להעמיד בקורח קרחה, שאין מוזכר בו שום פסול לענין תרומה [ומה שהזכירה הגמרא דין מיתה בטבו"י שעבד, הכוונה רק להזכיר את הג"ש ד'חילול' 'חילול'].

'סוף סוף קלישא לה טומאתן' – כלומר, מחוסר כפורים טומאתו הוקלשה ויש ללמוד ב'קל וחומר' לטבול-יום. ואע"פ שכשבאנו ללמוד טבול יום ממחוסר כפורים לבדו, פרכנו 'שכן מחוסר מעשה' ולא למדנו בקל וחומר מדהוקלשה טומאתו (כן תמה הרש"ש ולא תרץ. ובשטמ"ק (ו) מובא תירוץ, ועדיין טעון תוספת באור); –

יש לומר שאם אכן היה כתוב רק במחוסר-כפורים ולא בטמא ובטבול-יום, על כרחך לא משום טומאה שיש עליו, אלא דין הוא שהמחוסר כפרה מחלל, ואם כן ודאי אין ללמוד ממנו טבו"י כי יש לפרוך שכן מחוסר מעשה, שיש לומר רק מחוסר כפורים מחלל בשל היותו טעון מעשה שלא נעשה. אבל עתה שאנו באים ללמוד משני כתובים, בטמא ובמחוסר-כפורים – ודאי סיבת החילול היא משום טומאה, הלכך מה שהוא מחוסר מעשה אינו מהוה חומרא כלל על טומאתו, כי סוף סוף טומאתו קלושה מטבול יום (עפ"י חדושי הגר"ם).

ועדיין יש לשאול, גם אם כתוב טמא, מנין שמחוס"כ מחלל משום הטומאה, שמא משום המעשה המוטל עליו, כפי ההבנה הראשונה? וי"ל מפני שמחוס"כ לא ידענו בו חילול אלא מכך שנקרא 'טמא' (כמו שהביא רש"י מלהלן יט:). אלא שבתחילה לא נחית המקשה לכך, והיתה ההנחה כאילו מחוס"כ בלבד מחלל עבודה ולא טמא, על כך יש לפרוך 'שכן מחוסר מעשה', אבל עתה שאנו בהנחה שכתוב גם טמא, ודאי מחוס"כ מחלל בשל היותו בכלל 'טמא', כפי האמת. ובלא כל זה, יש מקום לפרש בפשטות שקושית 'סוף סוף' מתיחסת גם על הנאמר לעיל, על לימוד 'חדא מחדא'. ולכאורה

נראה שמוכרחים לפרש כן, שהרי הפירכא 'שכן מחוסר מעשה' דלעיל אינה מובנת, הלא עדיין יש ללמוד טבו"י ממחור"כ ב'קל וחומר', ע"י הכנסת הפירכא עצמה בק"ו – ומה מחור"כ שאינו פוסל תרומה הגם שהוא מחוסר מעשה, ואעפ"כ מחלל עבודה, טבו"י שאע"פ שאינו מחוסר מעשה, פוסל בתרומה, כ"ש שיחלל. אכן נראה שזו בעצמה הסברא שאמרו כאן, 'סוף סוף קלישא לה טומאתן, שהרי אנו רואים שמחור"כ על אף היותו מחוסר מעשה הוא אוכל בתרומה ועל כרחך משום שטומאתו קלושה. נמצא אם כן שבקושיא זו חורנו מהפירכא שנאמרה לעיל.

(ע"ב) 'שרפה אונן ומחוסר כפורים – כשרה' – כאן פרש רש"י (וכבר העירו האחרונים מדברי רש"י ביבמות עד) משום שהפרה קדשי בדק הבית היא, ולא נאמרו פסולים הללו אלא בקדשי מזבת. ולכאורה לפי זה הוא הדין בשאר פסולי עבודה, אינם שייכים בפרה [רק טמא פסול מן הדין המיוחד האמור בפרשת פרה, שכל מעשיה באיש טהור]. וכן כתב הגרי"ז (הלכות פרה).
ואולם בספר מנחת חינוך (שצו, טו) כתב שנראה שכל שאר הפסולים מלבד אלו המנויים כאן [וגם עבודה בשמאל] – פוסלים בפרה. וכן יוצא לכאורה לשיטת התוס' שדוקא אלו כשרים משום 'קל וחומר' מטבול יום. [התוס' כאן נקטו שבעל-מום פסול בפרה. והמנ"ח (ערה, יא) פקפק בדבר. וכן העיר על כך בחזו"א. וב'אמבוהא דספרי' (חוקת טז) הביא מתוספתא (פרה ג, ב) לפסול בע"מ].
ע"ע בפרטי ענין זה: קרן אורה; תוס' רעק"א ורש"ש פרה יב, י; חזון איש פרה ת, ת; דבר אברהם ח"א ז; בית ישי קלו.

והא מהכא נפקא מהתם נפקא... והא תנא ולהבדיל בין וגו' קא נסיב לה... – ע' במצוין ביוסף דעת ב"מ סא. האם אמוראים נוטים מדרשת התנא ללמוד מדרש אחר.

דף יח

(ע"ב) 'מרושלין שסילקן על ידי אבנט – כשרין' – שומעים אנו מכאן שאין הכפלים פוסלים, הלכך אם הבגדים רחבים (והרי צריכים להיות 'כמדתו') – רשאי לכופלן ולהדקן, ואפילו בטבעת שאין עושה יתור בגדים. ולא יתחוב ראשי הטבעת תוך הבגד – שלא יחוק, אלא יכרכנה מעליו (חזו"א זבחים ג, א).
כתב שם טבעת פחות מג' על ג'. ונראה שמדבר על טבעת העשויה מבד המשמשת כלולאה, שהרי שיעור גע"ג המוזכר להלן נאמר בבגד, כשאר שיעור בגד לענין קבלת טומאה, אבל בטבעת ממין אחר – שיעורו שונה.

'אמר ר' ירמיה מדיפתי: מרושלין שלא סילקן תנאי היא...' – 'צ"ב לענ"ד, דנהי דיש בכלל חמש ארבע, מ"מ בגדי כהונה כתיב בהו לכבוד ולתפארת, ומנלן דמרושלים הוו כבוד ותפארת?' (מהגר"א נבנצל שליט"א).

לא, דכולי עלמא כמאן דאיתיה דמי, ושאני הכא דרבי רחמנא אשר תכסה בה' – הקשו המפרשים, אם כן קשה על שמואל משתי הברייתות, שהרי שתיהן סוברות יתר כמאן דאיתיה דמי, וא"כ מדוע מרושלין כשרים? וגם אם נאמר שכך משמע לשמואל מפשטות הברייתא דלעיל, וגם אפשר שיפרש שבזה חולקות שתי הברייתות הללו, היה לגמרא לומר כבשאר מקומות, 'לשמואל – ודאי תנאי...?'

ונראה שמתחילה זה שאמרו 'כתנאי' לא היתה הכוונה אלא לדעת רב, אבל לשמואל ודאי יש לחלק בין

מה לאונן שכן אסור במעשר.
מה ליושב שכן פסול לעדות. ואולם מיושב תלמיד חכם שכשר לעדות, צדדו שאפשר ללמוד. או שמא יש לפרוך מה ל'שם יושב' שפסול לעדות.

לימוד זר מבע"מ ואונן – לדעת רב סימא בריה דרבא ניתן ללמוד, כיון שאין מקור לכך שאונן פסול בבמה, ועל כן אין פירכא על לימוד זה. אבל סתמא דגמ' נקט (ואולי גם רב משרשיא סבר כן) שאין ללמוד משניהם, שכן פסולים בבמה.
לימוד זר מבע"מ ויושב – ניתן ללמוד ב'צד שוה'.

ג. אין ללמוד אונן מהפסולים דלהלן; –
מה לבעל מום שכן עשה בו קרב כמקריב.
מה לזר שכן אין לו תקנה.
מה לבעל מום זר שכן לא הותרו מכללן, תאמר באונן שהותר בכהן גדול.
מה לטמא שכן מטמא.

לימוד אונן מבע"מ זר וטמא ב'צד שוה' – אמרו שאפשר ללמוד. אך העלו אפשרות (ואולי זו דעת רב משרשיא) שיש לפרוך: מה לשלשתם שכן לא הותרו מכללן בכהן גדול בקרבן יחיד, תאמר באונן שהותר בכללו בכהן גדול אפילו בקרבן יחיד. ודחו שעכ"פ מצינו גם בטומאה שהותרה מכללה בציבור. מבואר בתוס' שכל זה אמור לחכמים הסוברים בעל מום ששימש באזהרה ולא במיתה, אבל לרבי – יש לפרוך מה לשלשתם שכן במיתה.
ועוד כתבו שצריך להוסיף 'טבול יום' לילפותא, כי בלאו הכי יש לפרוך מה להגך שכן פסולים בפרה.
אונן מיושב ומאחד משאר הפסולים – אפשר ללמוד.

דף טז

כה. מה דינה של הקרבת קרבן באנינות או בטומאה, בקרבן יחיד ובקרבן ציבור, בכהן הדיוט ובכהן גדול?
אונן אסור בהקרבת קרבן יחיד או קרבן ציבור (כן הסיקו בגמרא, כשאלת רבא בר אהילאי על רבא).
ודוקא כהן הדיוט, אבל כהן גדול מקריב באנינות (ואף הוא אסור באכילת קדשים כשהוא אונן).
טומאה הותרה / דחויה בקרבן ציבור, בין בכהן גדול בין בהדיוט, אבל בקרבן יחיד – אסורה (ומחללת) לעולם, בין בכה"ג בין בהדיוט.

דף יז

כט. א. מנין לטבול-יום שאם עבד – חילל?
ב. טבול-יום ששימש במקדש או אכל תרומה – מה דינו? מה דינו של הקורח קרחה בראשו או משחית זקנו, לענין עבודה?
ג. טבול-יום ומחוסר-כיפורים, מי משניהם חמור יותר?

ד. מה תלוי ומה אינו תלוי בשאלה האם 'מחוסר כפורים דוב כזב דמי' אם לאו?
ה. מה דינם של אונן, טבול-יום ומחוסר-כפורים בשריפת הפרה?
א. תניא רבי סימאי: רמז לטבול-יום שאם עבד חילל; ...לנפש לא יטמא... קדשים יהיו... ולא יחללו – אם אינו ענין לטמא [שנלמד מוינזרו...], תנהו ענין לטבו".
כתבו התוס' שאפשר ללמוד טבול יום שמחלל עבודה מיושב או מבעל מום ועוד אחד מהפסולים ב'צד השוה'.

ב. טבול יום ששימש במקדש – דינו במיתה בידי שמים ('חילול' 'חילול' מתרומה).
וכן טבו"י שאכל תרומה – דינו במיתה (רש"י ותוס'). ויש חולקים (ע' חרושי הנצי"ב, בדעת הרמב"ם).
מבואר בסוגיא שקורח קרחה ומשחית זקנו, אינו מחלל עבודה ותמהו על דברי הרמב"ן (ראה יד, א) שכתב שיתכן שמחלל (ע' יד דוד ועוד).

ג. טבול יום ומחוסר כפורים, בכל אחד מהם יש חומר שאין בחברו [ולכך אין ללמוד זה מזה]; טבול-יום פסול בתרומה, ולא מחוסר-כפורים. מאידך, מאידך מחוסר כפורים הריהו מחוסר מעשה לטהרתו, הבאת כפרתו, ואילו טבו"י יטהר ממילא בהערב שמש.
עם זאת מחוסר כפורים טומאתו קלושה משל טבו"י, מלבד למ"ד מחוסר כפורים דוב (הוא הדין למצורע ויולדת וכו') – כזב, שכל עוד לא הביא כפרתו דינו כאילו לא טבל.

ד. בסוגיתנו אין מפורשת נפקותא מעשית בנידון 'מחוסר כפורים דוב כזב דמי', רק אמרו שאם דומה לזב [וכן סובר רבה], אין ללמוד חילול עבודה לטבול יום ממחוסר כפורים וטמא, כי שניהם מחוסרים מעשה. אבל אם לאו כזב דמי – אפשר ללמוד, שאע"פ שמחוסר כפורים מחוסר מעשה, אך טומאתו קלושה. ולענין שאלת כשרותו של מחוסר כפורים לשרוף הפרה, אמרו בגמרא שאין הכרח לתלותה בנידון זה, שיתכן אפילו אם כזב דמי – כשר לשרוף, שכשהכשיר הכתוב טבול יום בפרה, הכשיר בכל הטומאות, אף באותן שמחוסר כפרה.

רש"י פירש שלדעת הסובר 'מחוסר כפורים דוב כזב דמי' (וה"ה לשאר מחוסרי כפרה) – מחוסר כפורים שאכל קדשים דינו בכרת. ואם נגע בהם עושה 'ראשון' ו'שני' כשאר טמאים. ולדעת הסובר 'לאו כזב דמי' – אין דינו בכרת ואינו עושה ראשון ושני.
והתוס' חולקים וסוברים שלדעת כולם יש בו חיוב כרת כשאוכל קדשים, כשם שאם נכנס למקדש דינו בכרת. ואינו עושה ראשון ושני אלא פוסל במגעו ותו לא.
והביאו בשם הר"ר חיים נפ"מ בשאלה זו לענין אכילת מחוסר כפורים קרבן פסח הקרב בטומאה, שאם הוא כזב – אינו אוכל, ואם לאו – אוכל (וכן מבואר בכריתות י. וע"ע בתוס' להלן לב:). וכן נפקא מינה לענין טומאה דחוייה בציבור.

ה. שרפת אונן את הפרה – כשרה. (רש"י: מפני שהפרה קדשי בדק הבית היא. תוס': 'קל וחומר' מטבול יום שאסור בנגיעת תרומה ומותר בפרה).
שרפת טבול יום – כשרה. ודוקא טבו"י של טומאת מת או שרץ, אבל בטומאה היוצאת מגופו – מחלוקת, כדלהלן.

התוס' צדדו שחכמים גזרו על טבול יום בטומאה דאוריתא [ומה שהיו מטמאים את הכהן השורף, היינו רק בנגיעת אחיו הכהנים].
 שרפת מחוסר כיפורים; לתנא קמא – כשרה וליוסף הבבלי – פסולה (יתכן ונחלקו אם מחו"כ דוב כזב דמי. ויתכן שלדברי הכל כזב דמי ואעפ"כ הכשירו הכתוב, כאמור).
 הרמב"ם פסק כתנא קמא.

דף יח

ל. מה הדין במקרים דלהלן?

- א. מחוסר בגדים, שתוי יין, ושלא רחויץ ידים ורגלים – ששימשו במקדש.
- ב. כהן גדול שעבד בבגדי כהן הדיוט, או להפך.
- ג. כהן שעבד בייתור בגדים.
- ד. עבד בבגדים מרושלים (=גדולים ממדתו ונגררים בקרקע).
- ה. עבד בבגדים מסולקים (=קצרים ומוגבהים).
- ו. בגדים ישנים, שחוקים.
- ז. בגדים מלוכלכים או קרועים.
- ח. מכנסים שאין חוטיהם כפולים ששה ושזורים.

א. מחוסר בגדים ששימש במקדש – חילל עבודה. ואפילו עבודות שאינן מעכבות כפרה כגון נתינת אש על המזבח – אם עשאן מחוסר בגדים, פסולות (וחגרת אתם אבנט אהרן ובניו וחבשת להם מגבעת והיתה להם כהנה לחקת עולם – בזמן שאין בגדיהם עליהם אין כהונתם עליהם. ולהלן כד: מבואר (ע"ש בפרש"י) שלכך כתוב 'הקריבו בני אהרן הכהנים את הדם' – בכיהונם. וצ"ע).

באותן עבודות שהורח חייב עליהן מיתה (– זריקה הקטרה וניסוך – שהן 'עבודת מתנה' ו'עבודה תמה') – גם הוא חייב מיתה, שהרי הוא כזר.

שתוי יין, ושאינו רחויץ ידים ורגלים – מחללים עבודה כמחוסרי בגדים (חקת עולם לגזרה שוה).
 דינם במיתה כזר (ע' סנהדרין פג: ורש"י כאן, ובנצי"ב; משנה למלך ביאת מקדש ט, י; שעה"מ כלי המקדש י, ד). והרמב"ם פסק מחוסר בגדים ששימש – לוקה, ושאינו רחויץ – אינו לוקה.

מחוסר בגדים שבא אל ההיכל ולא עבד, לדברי ריצב"א (בתוס' יומא ה:): חייב מיתה. ויש חולקים (ע' שעה"מ כלי המקדש י, ד בדעת הרמב"ם; רמב"ן ל"ת עג ובפר' שמיני).
 ושתוי יין, כתב בספר שער המלך (י, ד) שלפי דעת הרמב"ם שמחוסר בגדים אינו חייב מיתה בביאה ריקנית, הוא הדין לשתוי יין, שאעפ"י שלא נאמר בו 'שירות', הלא למדנו גזרה שוה שתוי יין ממחוסר בגדים.

ב. כהן גדול שעבד בבגדי כהן הדיוט, או להפך – עבודתם פסולה (ונתנו בני אהרן הכהן אש על המזבח... – בכיהונם, לימד על כה"ג שלבש בגדי כהן הדיוט ועבד, עבודתו פסולה; וערכו בני אהרן הכהנים את הנתחים – בכיהונם, מכאן לכה"ד שלבש בגדי כה"ג ועבד, עבודתו פסולה).

ג. כהן שלבש שני מכנסים, שני אבנטים וכד' – עבודתו פסולה, שדין יתר כחסר (וחייב מיתה. רמב"ם כלי המקדש י, ה).